

ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ ในพื้นที่จังหวัดกระบี่

ขวัญกมล ปักการะโน¹ นุชธิดา ชนะแก้ว²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย และเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ จำนวน 94 รายในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ผลการศึกษาพบว่าจะแนความรู้ของเกษตรกร จัดอยู่ในกลุ่มคะแนนความรู้ระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 12.76 ส่วนระดับปานกลาง และระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 2.13 และ 85.11 ตามลำดับ คะแนนทักษะ จัดอยู่ในกลุ่มคะแนนทักษะระดับบวก ร้อยละ 88.30 ส่วนระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 11.70 โดยไม่มีเกษตรกรผู้ใดมีคะแนนทักษะระดับลบ คะแนนพฤติกรรม จัดอยู่ในกลุ่มคะแนนพฤติกรรมระดับดี คิดเป็นร้อยละ 3.19 ส่วนระดับปานกลาง และระดับไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 26.60 และ 70.21 ตามลำดับ ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย จากวิธี Spearman's Rank Correlation Coefficient analysis พบความสัมพันธ์ในทางเดียวกันในทางบวกระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างความรู้และทักษะ (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.37; p-value น้อยกว่า 0.001) และทักษะและพฤติกรรม (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.35; p-value น้อยกว่า 0.001) แต่ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรม เป็นความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันในทางบวกที่อยู่ในระดับต่ำมากและไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.17; p-value เท่ากับ 0.09) จากผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ส่วนใหญ่มีทักษะเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมียในระดับบวก แต่มีความรู้ในระดับต่ำ และพฤติกรรมในระดับไม่ดีขึ้นในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ต้องเข้าไปอบรมให้ความรู้ และสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ เพื่อให้มีระดับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่ดีในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย

คำสำคัญ: ความรู้ ทักษะ พฤติกรรม การป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย เกษตรกร กระบือ

ทะเบียนผลงานวิชาการเลขที่ 64(2)-0116(8)-072

¹ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดกระบี่ อ.เมืองกระบี่ จ.กระบี่ 81000

² สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดตรัง อ.เมืองตรัง จ.ตรัง 92000

Knowledge, Attitudes and Practices on Haemorrhagic Septicaemia prevention and control of buffalo farm owners in Krabi province

Kwunkamon Pakkarano¹ Nuchtida Chanakaew²

Abstract

This study aims to explore the levels of knowledge, attitudes, and practices and correlations between knowledge, attitudes, and practices on Haemorrhagic Septicaemia prevention and control of 94 buffalo farmers in Krabi province. The results show that the percentage of farmers that were classified into a high knowledge level is 12.76. While farmers that were classified into an intermediate knowledge level and low knowledge level is equal to 2.13 and 85.11, respectively. The percentage of farmers that were classified into a positive attitude level is equal to 88.30. While farmers that were classified into an intermediate attitude level is equal to 11.70, without negative attitude level. The percentage of farmers that were classified into a good practice level is 3.19. While farmers that were classified into an intermediate and bad practice level is equal to 22.60 and 70.21, respectively. For the study of relationships between knowledge attitudes and practices, we used Rank Correlation Coefficient analysis. The results show statistically significant weak positive correlation between knowledge and attitudes (correlation coefficient 0.37; p-value <0.001), and between attitudes and practices (correlation coefficient 0.35; p-value <0.001). While the relationship between knowledge and practices was very weak positive correlation not significantly (correlation coefficient 0.17; p-value = 0.09). From the results of this study show most of farmers in Krabi province had positive attitude level on Haemorrhagic Septicaemia prevention and control but they had low knowledge level and bad practice level. Provincial livestock authorities should educate, advice, and encourage them because these would increase farmers' knowledge level, positive attitude level, and practice level.

Keywords: Knowledge, Attitudes, Practices, Prevention and control, Farm owners, Buffalo

Research Paper No: 64(2)-0116(8)-072

¹ Krabi provincial livestock office, Mueang Krabi district, Krabi province, 81000

² Trang provincial livestock office, Mueang Trang district, Trang province, 92000

บทนำ

โรคเฮโมราจิกเซพติซีเมีย หรือที่เรียกตามอาการว่า โรคคอบวม เป็นโรคระบาดรุนแรงของกระบือ แต่โรคนี้จะมีความรุนแรงน้อยลงในสัตว์อื่น ๆ เช่น โค แกะ สุกร ม้า อูฐ กวาง และช้าง เป็นต้น และไม่เป็นโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน ลักษณะสำคัญของโรค คือ สัตว์จะหายใจหอบลึก มีเสียงดัง คอหรือหน้าบวมแข็ง อัตราการป่วยและอัตราการตายสูง โรคเฮโมราจิกเซพติซีเมีย มีสาเหตุจากเชื้อแบคทีเรีย *Pasteurella multocida* เชื้อชนิดนี้อยู่ในระบบทางเดินหายใจสัตว์ปกติได้ โดยสัตว์จะไม่แสดงอาการป่วยแต่หากสัตว์มีสภาวะสัตว์เครียด สามารถแสดงอาการป่วยและขับเชื้อออกมาได้ การระบาดของโรคเกิดขึ้นได้ในสภาวะที่สัตว์เกิดความเครียด เช่น ช่วงที่อากาศเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะต้นฤดูฝน มีการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือการใช้แรงงานสัตว์มากเกินไป สัตว์ที่เป็นตัวเก็บเชื้อ (Carrier) จะปล่อยเชื้อออกมาปนเปื้อนกับอาหารและน้ำ เมื่อสัตว์ตัวอื่นกินอาหารหรือน้ำที่มีเชื้อปนเปื้อนอยู่เข้าไป ก็จะทำให้ป่วยเป็นโรคนี้ และขับเชื้อออกมากับสิ่งขับถ่ายต่าง ๆ เช่น น้ำมูก น้ำลาย อุจจาระ ทำให้โรคแพร่ระบาดต่อไป (สำนักควบคุม ป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์, 2555)

ในปี พ.ศ.2563 ประเทศไทยได้พบการระบาดของโรคเฮโมราจิกเซพติซีเมีย หรือโรคคอบวม (Haemorrhagic septicaemia) อย่างรุนแรงในพื้นที่หลายจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ได้แก่ มหาสารคาม ขอนแก่น อุดรธานี แพร่ เชียงราย และเลย ทำให้กระบือมีอัตราการป่วยตายสูง กรมปศุสัตว์จึงได้เร่งรัดให้มีมาตรการในการเฝ้าระวัง ควบคุม และป้องกันโรคนี้ในทุกจังหวัด รวมทั้งเข้มงวดในการควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

จังหวัดกระบือเป็นจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย ประกอบด้วย 8 อำเภอ มีเกษตรกรเลี้ยงกระบือทั้งหมด 122 ราย มีกระบือจำนวนทั้งหมด 603 ตัว (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดกระบือ, 2563) และไม่พบการเกิดโรคเฮโมราจิกเซพติซีเมียย้อนหลัง เป็นเวลา 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 - 2563 (กรมปศุสัตว์, 2563) เนื่องจากกระบือที่ป่วยเป็นโรคจะมีอาการรุนแรง และตายเฉียบพลัน หากมีการกระจายโรคผ่านการเคลื่อนย้ายเข้ามาสู่พื้นที่ก็จะสร้างความเสียหายอย่างมากต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ และการไม่พบโรคนีมาเป็นเวลายาวนาน อาจทำให้เกษตรกรขาดความรู้ มีพฤติกรรมในการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ทั้งยังไม่ทราบถึงทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมราจิกเซพติซีเมีย ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมราจิกเซพติซีเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ ในพื้นที่จังหวัดกระบือ เพื่ออธิบายความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมราจิกเซพติซีเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ ในพื้นที่จังหวัดกระบือ และหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมราจิกเซพติซีเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ ในพื้นที่จังหวัดกระบือ และนำผลการศึกษาไปใช้ในการวางแผนเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคนี้ สร้างความตระหนักให้แก่เจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์และเกษตรกรในการเฝ้าระวังโรค จนถึงการวางแผนถ่ายทอดองค์ความรู้ แนะนำแนวทางการปฏิบัติ และประชาสัมพันธ์ในวงกว้างให้เกษตรกรมีความเข้าใจและให้ความร่วมมือในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมราจิกเซพติซีเมียในพื้นที่จังหวัดกระบือ ซึ่งถ้าหากเกษตรกรรู้จักและเข้าใจในโรคนี้ ก็จะสามารถป้องกันฟาร์มตนเองให้ไม่เกิดโรคและลดโอกาสการติดเชื้อจากโรคนี้ได้

อุปกรณ์และวิธีการศึกษา

1. รูปแบบการศึกษา

เป็นการศึกษาทางสังคม ในรูปแบบการศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมีย ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ (Knowledge attitude and practice: KAP) ในพื้นที่ทั้ง 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองกระบี่ อำเภอเหนือคลอง อำเภอคลองท่อม อำเภออ่าวลึก อำเภอปลายพระยา อำเภอเขาพนม อำเภอลำทับ และอำเภอเกาะลันตา ระหว่างเดือนตุลาคม 2563 – เมษายน 2564

2. ขนาดตัวอย่าง

การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Taro Yamane ที่ระดับความชุกหรือร้อยละ 50 ค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 90 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 จากจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือทั้งหมด 122 ราย ในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ได้จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือที่เป็นเป้าหมายในการศึกษา จำนวน 94 ราย

$$n = N/(1+Ne^2)$$

$$n = \text{ขนาดตัวอย่าง (94 ราย)}$$

$$N = \text{ขนาดประชากร (จำนวนประชากรทั้งหมด 122 ราย)}$$

$$e = \text{ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง (0.05)}$$

และมีวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธี simple random sampling ด้วยการหยิบฉลาก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือเป็นรายบุคคล (individual interview) ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน ส่วนที่ 2 ความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมีย ส่วนที่ 3 ทักษะในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมีย ส่วนที่ 4 พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมีย และส่วนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงกระบือ และข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น ทั้งนี้ได้ทำการศึกษาแบบสอบถาม (pilot study) และถูกประเมินเชิงประจักษ์โดยการอ่านของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนการนำไปใช้จริง โดยมีรายละเอียดแบบสอบถามดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร ประกอบด้วย ชื่อ - สกุล ชื่อฟาร์ม เพศ อายุ การศึกษา ระยะเวลา ในการตั้งฟาร์ม ประสบการณ์ที่เลี้ยงกระบือ (รวมประสบการณ์การเลี้ยงที่ไม่ใช่ฟาร์มของตนเอง) ที่อยู่ฟาร์ม อำเภอที่ตั้งฟาร์ม เบอร์โทรศัพท์ ประชากรกระบือ จุดประสงค์การเลี้ยงกระบือ วิธีการเลี้ยงกระบือ การได้รับวัคซีนป้องกันโรค การทราบรอบการณรงค์ฉีดวัคซีนป้องกันโรคในกระบือในปี 2564 อาหารที่ใช้เลี้ยงกระบือ แหล่งน้ำที่ใช้เลี้ยงกระบือ การเคลื่อนย้ายกระบือเข้า - ออกจังหวัดกระบี่ และประวัติกระบือป่วย

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามด้านความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ซึ่งมีทั้งหมด 12 ข้อ มีลักษณะให้เลือกตอบ 3 ตัวเลือก ได้แก่ ใช่ ไม่ใช่ และไม่แน่ใจ ถ้าตอบถูกได้ 1 คะแนน แต่ถ้าตอบผิดหรือไม่แน่ใจ ได้ 0 คะแนน จัดกลุ่มระดับความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ โดยแบ่งคะแนนออกเป็น 3 ระดับตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

ความรู้ระดับสูง	ได้คะแนน 9 – 12	(ร้อยละ 66.8 – 100)
ความรู้ระดับปานกลาง	ได้คะแนน 5 – 8	(ร้อยละ 33.4 – 66.7)
ความรู้ระดับต่ำ	ได้คะแนน 0 – 4	(ร้อยละ 0 – 33.3)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามด้านทัศนคติในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ซึ่งมีทั้งหมด 14 ข้อ แต่ละข้อมีให้เลือกตอบ 5 คำตอบ โดยกำหนดระดับทัศนคติออกเป็น 5 ระดับตามมาตรวัดของลิเคิร์ต หรือ (Likert's rating scale) ซึ่งมีทั้งคำถามทัศนคติเชิงบวก และทัศนคติเชิงลบ โดยกำหนดค่าคะแนนดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการให้คะแนนความคิดเห็นและทัศนคติระดับต่าง ๆ

ระดับความคิดเห็น	ค่าคะแนน	
	ทัศนคติเชิงบวก	ทัศนคติเชิงลบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	1
เห็นด้วย	4	2
ไม่แน่ใจ	3	3
ไม่เห็นด้วย	2	4
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	5

นำระดับทัศนคติในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ มาจัดกลุ่มตามระดับคะแนนเป็น 3 ระดับ ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

ทัศนคติระดับบวก	มีคะแนน 47 - 70	(ร้อยละ 66.8 – 100)
ทัศนคติระดับปานกลาง	มีคะแนน 24 - 46	(ร้อยละ 33.4 – 66.7)
ทัศนคติระดับลบ	มีคะแนน 0 - 24	(ร้อยละ 0 – 33.3)

หลังจากนั้นทำการประเมินผลระดับทัศนคติของเกษตรกรในแต่ละประเด็นว่าอยู่ในระดับใด โดยนำคะแนนสูงสุดในแต่ละข้อลบด้วยคะแนนต่ำสุดในแต่ละข้อ (5-1) แล้วหารด้วย 5 จะได้คะแนนเป็นช่วงอันตรภาคชั้น และสามารถจัดกลุ่มระดับทัศนคติได้ ดังนี้

- 1.00 – 1.80 คะแนน หมายถึง ระดับทัศนคติไม่ดี
- 1.81 – 2.60 คะแนน หมายถึง ระดับทัศนคติไม่ค่อยดี
- 2.61 – 3.40 คะแนน หมายถึง ระดับทัศนคติปานกลาง
- 3.41 – 4.20 คะแนน หมายถึง ระดับทัศนคติดี
- 4.21 – 5.00 คะแนน หมายถึง ระดับทัศนคติดีมาก

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามด้านพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมียของเกษตรกร ผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ซึ่งมีทั้งหมด 10 ข้อ มีลักษณะให้เลือกตอบ 2 ตัวเลือก ได้แก่ ทำและไม่ทำ ถ้าเป็นพฤติกรรมที่ดีได้ 1 คะแนน แต่หากเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ได้ 0 คะแนน จัดกลุ่มระดับพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ โดยแบ่งคะแนนออกเป็น 3 ระดับ ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

พฤติกรรมระดับดี	มีคะแนน 7-10 (ร้อยละ 66.8 – 100)
พฤติกรรมระดับปานกลาง	มีคะแนน 4-6 (ร้อยละ 33.4 – 66.7)
พฤติกรรมระดับไม่ดี	มีคะแนน 0-3 (ร้อยละ 0 – 33.3)

ส่วนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงกระบือ และข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น เป็นคำถามปลายเปิด

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการรวบรวมข้อมูล จัดเรียงข้อมูล เป็นข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติต่าง ๆ ได้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์ วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความรู้ ทักษะและพฤติกรรมจำแนกตามปัจจัยข้อมูลพื้นฐานด้วย The Mann - Whitney U Test, Kruskal-Wallis Test และ Duncan multiple comparison test และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะและพฤติกรรมด้วย Spearman's rank correlation coefficient โดยใช้โปรแกรม Microsoft office excel version 2019 และ Real Statistics Resource Pack software version 7.7

ผลการศึกษา

การศึกษา ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซพติซีเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ ในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ทำการศึกษาในผู้เลี้ยงกระบือจำนวนทั้งสิ้น 94 ราย โดยเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 85.10 ค่ามัธยฐานของอายุเกษตรกรทั้งหมดมีค่าเท่ากับ 54 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 88.30 มีค่ามัธยฐานของระยะเวลาในการตั้งฟาร์ม และประสบการณ์การเลี้ยงกระบือเท่ากับ 5.5 ปี และ 15 ปี ตามลำดับ เป็นเกษตรกรอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองกระบี่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.79 จำนวนกระบือที่เลี้ยงมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 3 ตัว โดยมีจุดประสงค์ในการเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 36.17 รองลงมาคือเพื่อขายลูก คิดเป็นร้อยละ 35.11 วิธีการเลี้ยงกระบือส่วนใหญ่จะเลี้ยงด้วยการปล่อยแปลงหญ้ามากกว่าการเลี้ยงแบบมีคอก โดยเป็นทุ่งหญ้าของตนเองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.38 และเป็นทุ่งหญ้าสาธารณะ คิดเป็นร้อยละ 25.53 กระบือของเกษตรกรมากกว่าครึ่งได้รับวัคซีนป้องกันโรค คิดเป็นร้อยละ 59.57 แต่เกษตรกรจำนวนมากกว่าครึ่งก็ยังไม่ทราบบรรณรังคในการฉีดวัคซีนป้องกันโรคในกระบือ ปี 2564 คิดเป็นร้อยละ 67.02 และเกษตรกรแทบจะไม่มีใครเคลื่อนย้ายกระบือเลย โดยเกษตรกรที่มีการเคลื่อนย้ายกระบือเข้าและออกจังหวัดกระบี่ คิดเป็นร้อยละเพียง 7.45 และ 6.38 ตามลำดับ และเกษตรกรเกือบทั้งหมดไม่มีประวัติกระบือป่วยใน 1 ปีที่ผ่านมาคิดเป็นร้อยละ 94.68 ดังตารางที่ 2

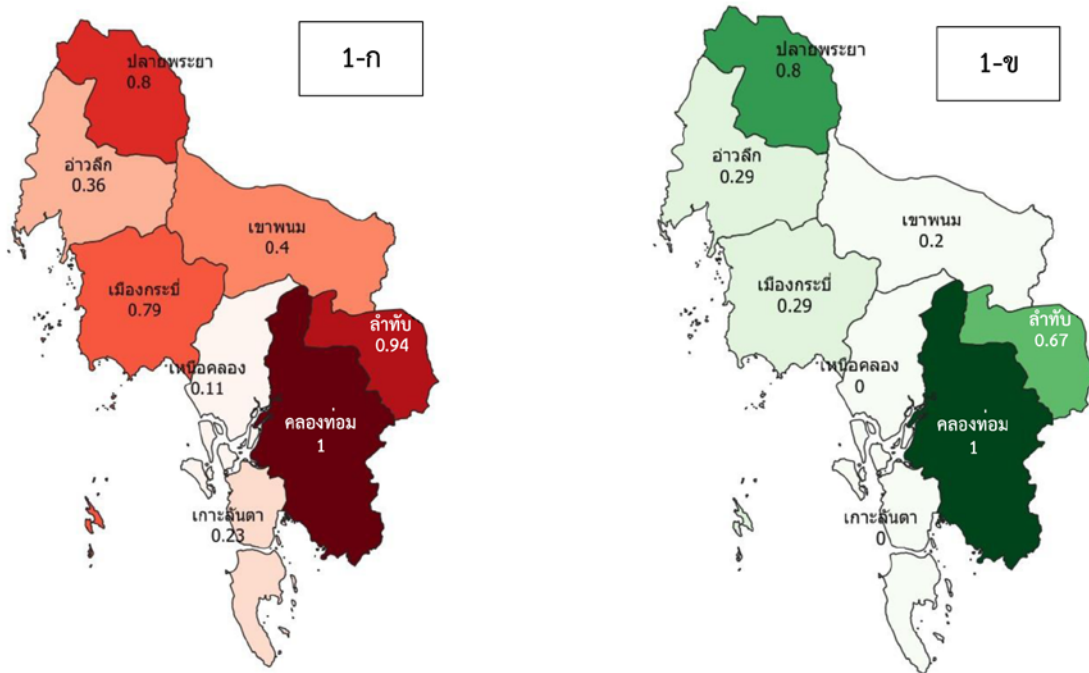
ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือและลักษณะการเลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่
จำนวน 94 ราย

ประเด็นข้อมูลทั่วไป (N = 94)	N	ร้อยละ	Median	IQR (Q3 - Q1)
เพศ				
ชาย	80	85.10		
หญิง	14	14.90		
อายุ (ปี)			54	19 (63-44)
การศึกษาสูงสุด				
ต่ำกว่าปริญญาตรี	83	88.30		
ปริญญาตรี	11	11.70		
ระยะเวลาในการตั้งฟาร์ม (ปี)			5.5	18 (20-2)
ประสบการณ์ที่เลี้ยงกระบือ (ปี) (รวมประสบการณ์การเลี้ยงที่ไม่ใช่ ฟาร์มตนเอง)			15	27 (30-3)
จำนวนเกษตรกร (ราย)	94			
เมืองกระบี่	28	29.79		
ลำทับ	18	19.15		
อ่าวลึก	14	14.89		
เกาะลันตา	13	13.83		
เหนือคลอง	9	9.57		
เขาพนม	5	5.32		
ปลายพระยา	5	5.32		
คลองท่อม	2	2.13		
จำนวนกระบือทั้งหมด (ตัว)	447		3	3 (5-2)
กระบือเพศผู้	150	33.56		
- ลูกกระบือแรกคลอด - 4 เดือน	28			
- 4 เดือน - 3 ปี	95			
- 3 ปีขึ้นไป	27			
กระบือเพศเมีย	297	66.44		
- ลูกกระบือแรกคลอด - 4 เดือน	19			
- 4 เดือน - 2 ปี	70			
- 2 ปีขึ้นไป	208			

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือและลักษณะการเลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ จำนวน 94 ราย (ต่อ)

ประเด็นข้อมูลทั่วไป (N = 94)	N	ร้อยละ	Median	IQR (Q3 – Q1)
จุดประสงค์การเลี้ยงกระบือ				
ขุนขาย	22	23.40		
ประกวด	2	2.13		
ใช้แรงงาน	2	2.13		
ขายลูก	33	35.11		
ขายนม	1	1.06		
อนุรักษ์	34	36.17		
วิธีการเลี้ยงกระบือ				
เลี้ยงปล่อยทุ่งหญ้าตัวเอง	53	56.38		
เลี้ยงปล่อยทุ่งหญ้าสาธารณะ	24	25.53		
ผูกยี่นโรงตลอดเวลา	3	3.19		
กึ่งปล่อยกึ่งผูกยี่นโรง	14	14.90		
การได้รับวัคซีนป้องกันโรค				
เคย	56	59.57		
- ทราบชนิดวัคซีน	28			
- ไม่ทราบชนิดวัคซีน	28			
ไม่เคย	38	40.43		
การทราบรอบรณรงค์ในการฉีดวัคซีนป้องกันโรคในกระบือ ปี 2564				
ทราบ	31	32.98		
ไม่ทราบ	63	67.02		
การเคลื่อนย้ายเข้าจังหวัดกระบี่				
มี	7	7.45		
ไม่มี	87	92.55		
การเคลื่อนย้ายออกจากจังหวัดกระบี่				
มี	6	6.38		
ไม่มี	88	93.62		
ประวัติกระบือป่วยใน 1 ปีที่ผ่านมา				
มี	5	5.32		
ไม่มี	89	94.68		

จากข้อมูลพื้นฐานพบว่า การได้รับวัคซีนป้องกันโรคในกระป๋องของเกษตรกรในอำเภอคลองท่อมมีสัดส่วนของเกษตรกรที่ได้รับวัคซีนป้องกันโรคมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอลำทับ และอำเภอปลายพระยา ดังภาพที่ 1 (ก) ส่วนการทราบข่าวประชาสัมพันธ์ในการรณรงค์การฉีดวัคซีนป้องกันโรคในกระป๋อง พบว่าเกษตรกรในอำเภอคลองท่อม มีสัดส่วนของเกษตรกรที่ได้รับการประชาสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอปลายพระยา และอำเภอลำทับ ดังภาพที่ 1 (ข)

รูปภาพที่ 1 แผนที่อำเภอของจังหวัดกระบี่ (ก) แสดงสัดส่วนของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระป๋องที่กระป๋องได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรค และ (ข) แสดงสัดส่วนของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระป๋องที่ได้รับข่าวการประชาสัมพันธ์ในการรณรงค์ฉีดวัคซีนป้องกันโรคในกระป๋อง จากเกษตรกรจำนวน 94 ราย

ความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมีย

จากการศึกษาระดับความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระป๋องในพื้นที่จังหวัดกระบี่ จำนวนทั้งหมด 94 ราย พบว่า เกษตรกรมีความรู้ระดับต่ำ จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 85.11 ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุด รองลงมาพบเกษตรกรที่มีความรู้ระดับสูง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 12.76 และเกษตรกรส่วนน้อยมีความรู้ระดับปานกลาง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.13 ส่วนค่ามัธยฐานของคะแนนความรู้ เท่ากับ 0 เนื่องจากรายละเอียดคำถามในข้อที่ 1 ถามเกษตรกรว่ารู้จักโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมียหรือไม่ และหากเกษตรกรตอบว่าไม่รู้จัก คะแนนข้ออื่น ๆ จะเท่ากับ 0 เนื่องจากถือว่าไม่มีความรู้เกี่ยวกับโรคดังกล่าว ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงระดับความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ ในพื้นที่จังหวัดกระบี่ จำนวน 94 ราย

ระดับความรู้	จำนวนเกษตรกร (ร้อยละ)	Median (Q3-Q1)	IQR (Q3-Q1)
สูง	12 (12.76)	0	0 (0-0)
ปานกลาง	2 (2.13)		
ต่ำ	80 (85.11)		
รวม	94 (100.00)		

จากการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ประเด็นที่เกษตรกรมีความรู้มากที่สุด ได้แก่ การรู้จักโรคคอบวม (โรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย) อาการเด่นของโรคคอบวม (โรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย) และการที่โรคคอบวม (โรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย) เป็นโรคระบาด คิดเป็นร้อยละ 14.89 เท่ากัน และประเด็นที่มีรู้น้อยที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ โรคคอบวม (โรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย) ไม่ได้เป็นโรคติดต่อสู่คน และวิธีการฉีดวัคซีนโรคคอบวม (โรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย) คิดเป็นร้อยละ 7.45 เท่ากัน และสัตว์ที่สามารถป่วยเป็นโรคคอบวม (โรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย) ได้ คิดเป็นร้อยละ 8.51 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือที่ตอบคำถามถูกในแต่ละรายละเอียดคำถามเกี่ยวกับความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในจังหวัดกระบี่ จำนวน 94 ราย

รายละเอียดคำถาม	คำตอบ ที่ถูก	จำนวนเกษตรกร ที่ตอบถูก (คน)	ร้อยละ
1. ทานรู้จักโรคคอบวม	ใช่	14	14.89
2. อาการเด่นของโรคคอบวม ได้แก่ อ้าปากหายใจ หายใจ หอบลึก ยืดคอไปข้างหน้า ไข้สูง ลิ้นบวมจุกปาก หน้า คอ หรือบริเวณหน้าอกจะบวมแข็งร้อน และทำให้สัตว์ตายได้	ใช่	14	14.89
3. โรคคอบวมเป็นโรคระบาดใช่หรือไม่	ใช่	14	14.89
4. โรคคอบวม เป็นโรคที่ไม่สามารถติดต่อสู่คนได้	ใช่	7	7.45
5. กระบือเท่านั้นที่ป่วยเป็นโรคคอบวมได้	ไม่ใช่	8	8.51
6. การระบาดของโรคคอบวมจะเกิดขึ้นได้ง่ายในสภาวะที่ สัตว์เกิดความเครียด เช่น ช่วงที่อากาศเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะต้นฤดูฝนการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือการใช้ แรงงานสัตว์มากเกินไป	ใช่	12	12.77
7. การเคลื่อนย้ายตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 กำหนดขึ้นเพื่อป้องกันโรคระบาดสัตว์ ซึ่งรวมถึงโรค คอบวมด้วย	ใช่	12	12.77

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือที่ตอบคำถามถูกในแต่ละรายละเอียดคำถามเกี่ยวกับความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในจังหวัดกระบี่ จำนวน 94 ราย (ต่อ)

รายละเอียดคำถาม	คำตอบ ที่ถูกต้อง	จำนวนเกษตรกร ที่ตอบถูก (คน)	ร้อยละ
8. เชื่อที่ทำให้เกิดโรคคอบวม สามารถออกมาปนเปื้อนกับอาหารและน้ำ	ใช่	9	9.57
9. โรคคอบวม จะติดต่อกับสัตว์ที่มากินอาหาร และน้ำที่ปนเปื้อนเชื้อมีเข้าไปได้	ใช่	11	11.70
10. ตามคำแนะนำของกรมปศุสัตว์ การฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอบวม ให้ฉีดเข้าใต้ผิวหนังสัตว์	ไม่ใช่	7	7.45
11. สำหรับลูกกระบือ อายุ 4 เดือนขึ้นไป ที่ได้รับการฉีดวัคซีนคอบวมครั้งแรก ไม่จำเป็นต้องได้รับการฉีดวัคซีนกระตุ้นในอีก 1 ปีถัดไป	ไม่ใช่	11	11.70
12. วัคซีนป้องกันโรคคอบวมเก็บนอกตู้เย็นได้	ไม่ใช่	12	12.77

ทัศนคติในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย

จากการศึกษาในระดับทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ จำนวน 94 ราย พบว่าเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยของคะแนนทัศนคติ เท่ากับ 58.37 เมื่อจำแนกระดับคะแนนทัศนคติ เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบวก ระดับปานกลาง และระดับลบ พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมดมีคะแนนทัศนคติอยู่ในระดับบวก จำนวน 83 ราย คิดเป็นร้อยละ 88.30 และเป็นคะแนนทัศนคติดระดับปานกลาง จำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.70 และไม่มีเกษตรกรรายใดมีคะแนนทัศนคติดระดับลบ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงระดับทัศนคติในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ จำนวน 94 ราย

ระดับทัศนคติ	จำนวนเกษตรกร (ร้อยละ)	Mean	S.D.
บวก	83 (88.30)	58.37	8.09
ปานกลาง	11 (11.70)		
ลบ	0 (0.00)		
รวม	94 (100.00)		

เมื่อนำคะแนนทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ มาทำการประเมินผลในแต่ละประเด็น จัดกลุ่มระดับทัศนคติ เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ดีมาก ดี ปานกลาง ไม่ค่อยดี และไม่ดี พบว่า ระดับทัศนคติอยู่ในระดับดีมาก จำนวน 7 ข้อ ระดับดี จำนวน 6 ข้อ ระดับปานกลาง จำนวน 1 ข้อ โดยไม่พบเกษตรกรที่มีระดับทัศนคติอยู่ในระดับไม่ค่อยดี และระดับไม่ดี โดยประเด็นทัศนคติที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนมากที่สุด ได้แก่ “หากมีกระบือในฟาร์มป่วยท่านจะแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ทันที” โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนทัศนคติเท่ากับ 4.72 และ

ประเด็นทัศนคติที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนมากที่สุดรองลงมา 2 อันดับ ได้แก่ “การฉีดวัคซีนมีส่วนช่วยป้องกันโรคในกระป๋องได้” และ “การมีความรู้เกี่ยวกับโรคระบาดในกระป๋องเป็นสิ่งสำคัญ และช่วยลดความสูญเสียต่อกระป๋องของท่านได้” โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 4.68 และ 4.64 ตามลำดับ ส่วนประเด็นทัศนคติที่มีคะแนนน้อยที่สุด ได้แก่ “การขออนุญาตเคลื่อนย้ายกระป๋องเข้า-ออกพื้นที่จังหวัดกระบี่มีความยุ่งยาก” โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 3.05 และ ประเด็นทัศนคติที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนน้อยที่สุดรองลงมา 2 อันดับ ได้แก่ “ท่านสะดวกที่จะรับวัคซีนป้องกันโรคมะเร็งให้กระป๋องด้วยตนเอง” โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 3.45 และ “การสร้างคอกกักแยกกระป๋องเข้าใหม่หรือกระป๋องป่วยไม่ได้มีความคุ้มค่าในการป้องกันโรค” โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 3.83 ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงระดับทัศนคติในประเด็นความคิดเห็นแต่ละข้อของทัศนคติในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมราจิกเซฟติซิเมีย ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระป๋องในจังหวัดกระบี่ จำนวน 94 ราย

ประเด็นความคิดเห็น	เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	Mean ± SD	ระดับทัศนคติ	
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย					
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. การมีความรู้เกี่ยวกับโรคระบาดในกระป๋องเป็นสิ่งสำคัญ และช่วยลดความสูญเสียต่อกระป๋องของท่านได้ (บวก)	71 (75.53)	13 (13.83)	9 (9.58)	1 (1.06)	0 (0.00)	4.64 ± 0.70	ดีมาก
2. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับโรคในกระป๋องมากเพียงพอไม่จำเป็นต้องได้รับการอบรมเพิ่มเติมจากกรมปศุสัตว์ (ลบ)	8 (8.51)	3 (3.19)	9 (9.58)	21 (22.34)	53 (56.38)	4.15 ± 1.24	ดี
3. อยากให้มีการอบรมเรื่องโรคคอบวมในกระป๋อง (บวก)	64 (68.09)	17 (18.08)	11 (11.70)	0 (0.00)	2 (2.13)	4.50 ± 0.86	ดีมาก
4. การฉีดวัคซีนมีส่วนช่วยป้องกันโรคในกระป๋องได้ (บวก)	73 (77.66)	12 (12.76)	9 (9.58)	0 (0.00)	0 (0.00)	4.68 ± 0.64	ดีมาก
5. การพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อยานพาหนะที่มาจากภายนอก และการมีอ่างจุ่มเท้าฆ่าเชื้อโรคก่อนเข้าบริเวณที่เลี้ยงกระป๋อง ช่วยป้องกันโรคได้ (บวก)	51 (54.26)	15 (15.96)	21 (22.34)	6 (6.38)	1 (1.06)	4.16 ± 1.05	ดี
6. ท่านต้องการเรียนรู้วิธีการฉีดวัคซีนให้แก่สัตว์ของท่านด้วยตนเอง (บวก)	49 (52.13)	11 (11.7)	16 (17.02)	6 (6.38)	12 (12.77)	3.84 ± 1.45	ดี

ตารางที่ 6 แสดงระดับทัศนคติในประเด็นความคิดเห็นแต่ละข้อของทัศนคติในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในจังหวัดกระบี่ จำนวน 94 ราย (ต่อ)

ประเด็นความคิดเห็น	เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	Mean ± SD	ระดับทัศนคติ
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย				
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	
7. ท่านสะดวกที่จะรับวัคซีนป้องกันโรคมะเร็งให้กระบือด้วยตนเอง (บวก)	39 (41.49)	11 (11.70)	16 (17.02)	9 (9.58)	19 (20.21)	3.45±1.58 ดี
8. วัคซีนกรมปศุสัตว์ไม่ค่อยมีคุณภาพ (ลบ)	6 (6.38)	0 (0.00)	14 (14.89)	22 (23.41)	52 (55.32)	4.21±1.12 ดีมาก
9. ไม่อยากทราบรอบรมรงค์การฉีดวัคซีนป้องกันโรคของกรมปศุสัตว์เพราะคิดว่าไม่ได้มีความจำเป็น (ลบ)	7 (7.45)	1 (1.06)	3 (3.19)	8 (8.51)	75 (79.79)	4.52±1.13 ดีมาก
10. หากมีกระบือในฟาร์มป่วย ท่านจะแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ทันที (บวก)	75 (79.79)	14 (14.89)	4 (4.26)	0 (0.00)	1 (1.06)	4.72±0.65 ดีมาก
11. เมื่อมีกระบือในบริเวณใกล้เคียงป่วย ท่านจะรีบแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ทันที (บวก)	64 (68.09)	17 (18.08)	7 (7.45)	3 (3.19)	3 (3.19)	4.45±0.99 ดีมาก
12. การขออนุญาตเคลื่อนย้ายกระบือเข้า-ออกพื้นที่จังหวัดกระบี่มีความยุ่งยาก (ลบ)	19 (20.21)	20 (21.28)	20 (21.28)	7 (7.45)	28 (29.78)	3.05±1.52 ปานกลาง
13. การขออนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ไม่ได้มีส่วนช่วยในการป้องกันโรคในกระบือ (ลบ)	9 (9.58)	0 (0.00)	11 (11.70)	20 (21.27)	54 (57.45)	4.17±1.24 ดี
14. การสร้างคอกกักแยกกระบือเข้าใหม่หรือกระบือป่วยไม่ได้มีความคุ้มค่าในการป้องกันโรค (ลบ)	9 (9.58)	11 (11.70)	9 (9.58)	23 (24.46)	42 (44.68)	3.83±1.36 ดี

พฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมีย

จากการศึกษาระดับพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมีย ของเกษตรกร จำนวนทั้งหมด 94 ราย พบว่า เกษตรกรมีค่ามัธยฐานของคะแนนพฤติกรรม เท่ากับ 2 เมื่อจำแนกระดับคะแนนทัศนคติ เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับดี ระดับปานกลาง และระดับไม่ดี พบว่าเกษตรกรโดยส่วนใหญ่ มีคะแนนพฤติกรรมระดับไม่ดี จำนวน 66 ราย คิดเป็นร้อยละ 70.21 คะแนนพฤติกรรมระดับปานกลาง จำนวน 25 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.60 และมีคะแนนพฤติกรรมระดับดี จำนวนเพียง 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.19 ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงระดับพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ จำนวน 94 ราย

ระดับพฤติกรรม	จำนวนเกษตรกร (ร้อยละ)	Median (Q3-Q1)	IQR (Q3-Q1)
ดี	3 (3.19)	2	2 (4-2)
ปานกลาง	25 (26.60)		
ไม่ดี	66 (70.21)		
รวม	94 (100.00)		

พฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมีย ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ มีประเด็นพฤติกรรมที่เกษตรกรทำได้อย่างถูกต้องมากที่สุด 2 อันดับ ได้แก่ การแยกกระบือที่ไม่ป่วยกับกระบือที่ป่วยไม่ให้กินน้ำและอาหารร่วมกัน และการไม่นำกระบือไปอยู่ร่วมกับกระบือของคนอื่น คิดเป็นร้อยละ 85.11 และ 74.47 ตามลำดับ และประเด็นพฤติกรรมที่เกษตรกรทำได้อย่างถูกต้องน้อยที่สุด 2 อันดับ ได้แก่ การพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อยานพาหนะทุกครั้งที่เข้าสู่ฟาร์มหรือมีบ่อน้ำยาฆ่าเชื้อสำหรับจุ่มล้อ และการจัดให้มีอ่างน้ำยาฆ่าเชื้อสำหรับจุ่มเท้าหรือมีการเปลี่ยนรองเท้ายก่อนเข้าสู่บริเวณที่เลี้ยงกระบือ คิดเป็นร้อยละ 1.06 และ 3.19 ตามลำดับ ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ที่มีพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมียที่ถูกต้อง จากเกษตรกรจำนวน 94 ราย

ประเด็นพฤติกรรม	พฤติกรรมที่ถูกต้อง	จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือที่มีพฤติกรรมถูกต้อง (คน)	ร้อยละ
1. ทำความสะอาดฟาร์มหรือบริเวณคอกที่เลี้ยงกระบือ	ทำ	47	50.00
2. เคยมีการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อรถหรือพ่นภายในฟาร์ม	ทำ	14	14.89
3. มีการบันทึกข้อมูลบุคคลและยานพาหนะที่จะเข้าฟาร์ม (สมุด, คอมพิวเตอร์ หรือวิธีใดก็ได้)	ทำ	6	6.38

ตารางที่ 8 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ที่มีพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมียที่ถูกต้อง จากเกษตรกรจำนวน 94 ราย (ต่อ)

ประเด็นพฤติกรรม	พฤติกรรม ที่ถูกต้อง	จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ ที่มีพฤติกรรมถูกต้อง (คน)	ร้อยละ
4. พ่นน้ำยาฆ่าเชื้อยานพาหนะ ทุกครั้งที่เข้าสู่ฟาร์ม หรือมีบ่อน้ำยาฆ่าเชื้อสำหรับจุ่มล้อ	ทำ	1	1.06
5. จัดให้มีอ่างน้ำยาฆ่าเชื้อสำหรับจุ่มเท้าหรือมีการเปลี่ยนรองเท้าก่อนเข้าสู่บริเวณที่เลี้ยงกระบือ	ทำ	3	3.19
6. บุคคลที่จะเข้าสู่บริเวณที่เลี้ยงกระบือต้องมีการทำความสะอาดมือ โดยการล้างมือ	ทำ	19	20.21
7. กระบือ อายุตั้งแต่ 4 เดือนขึ้นไป ได้รับวัคซีนป้องกันโรคคอบวม และมีการกระตุ้นซ้ำทุกปีภายใน 2 ปีที่ผ่านมา	ทำ	8	8.51
8. มีคอกกักสำหรับกระบือป่วยโดยเฉพาะ และใช้แยกกระบือป่วยออกจากฝูง	ทำ	19	20.21
9. ให้กระบือที่ไม่ป่วยกินน้ำและอาหารร่วมกับกับตัวที่ป่วย	ไม่ทำ	80	85.11
10. นำกระบือไปอยู่ร่วมกับกระบือของคนอื่น	ไม่ทำ	70	74.47

ความแตกต่างของคะแนนความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมีย

ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมีย ด้วยวิธี The Mann - Whitney U Test พบว่า

1. ปัจจัยที่มีผลทำให้ค่าคะแนนความรู้ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value < 0.05) ได้แก่ ปัจจัยเรื่องจุดประสงค์การเลี้ยง และการทราบการรณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์

2. ปัจจัยที่มีผลทำให้ค่าคะแนนทักษะ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value < 0.05) ได้แก่ ปัจจัยเรื่องเพศ ระดับการศึกษา จุดประสงค์การเลี้ยง และการทราบการรณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์

3. ปัจจัยที่มีผลทำให้ค่าคะแนนพฤติกรรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value < 0.05) ได้แก่ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการตั้งฟาร์ม ประสบการณ์การเลี้ยงกระบือ (รวมประสบการณ์การเลี้ยงที่ไม่ใช่ฟาร์มตนเอง) จุดประสงค์การเลี้ยง และการทราบการรณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์ ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมราจิกเซฟตีซีเมีย ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ จำนวน 94 ราย

ปัจจัยพื้นฐาน	จำนวน	Median (IQR)		
		คะแนนความรู้	คะแนนทัศนคติ	คะแนนพฤติกรรม
เพศ				
ชาย	80	0 (0)	59.5 (12.25) ^a	2 (2)
หญิง	14	0 (0)	52.5 (13.5) ^b	3 (3)
อายุเกษตรกร				
20-40	19	0 (0)	60 (15)	2 (2)
41-60	46	0 (0)	60 (12.75)	3 (2.75)
60 ปีขึ้นไป	29	0 (0)	57 (13)	2 (1)
ระดับการศึกษา				
ต่ำกว่าปริญญาตรี	83	0 (0)	58 (13.5) ^a	2 (2.5) ^a
ปริญญาตรี	11	0 (9)	66 (8) ^b	4 (2.5) ^b
ระยะเวลาในการตั้งฟาร์ม				
น้อยกว่า 5 ปี	47	0 (0)	60 (12.5)	3 (2.5) ^a
5 ปีขึ้นไป	47	0 (0)	58 (13)	2 (2) ^b
ประสบการณ์การเลี้ยงกระบือ (รวมประสบการณ์การเลี้ยง ที่ไม่ใช่ฟาร์มตนเอง)				
น้อยกว่า 15 ปี	46	0 (0)	60.5 (13.75)	3 (2) ^a
15 ปีขึ้นไป	48	0 (0)	57.5 (13)	2 (2) ^b
จำนวนกระบือที่เลี้ยง				
น้อยกว่า 3 ตัว	39	0 (0)	58 (11.5)	3 (2)
3 ตัวขึ้นไป	55	0 (0)	58 (14.5)	2 (3)
จุดประสงค์การเลี้ยง				
เพื่อการอนุรักษ์และประกวด	36	0 (2.25) ^a	61 (10) ^a	3 (3) ^a
เพื่อเศรษฐกิจในครัวเรือน ได้แก่ ขุนขาย ขายลูก ใช้แรงงาน ขายนม	58	0 (0) ^b	56 (12.5) ^b	2 (2) ^b

ตารางที่ 9 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ จำนวน 94 ราย (ต่อ)

ปัจจัยพื้นฐาน	จำนวน	Median (IQR)		
		คะแนนความรู้	คะแนนทัศนคติ	คะแนนพฤติกรรม
การทราบการรณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์				
ทราบ	31	0 (7) ^a	64 (10.5) ^a	4 (2.5) ^a
ไม่ทราบ	63	0 (0) ^b	56 (12) ^b	2 (2) ^b

หมายเหตุ: ตัวอักษร ab ที่ต่างกันในกลุ่มเดียวกันของปัจจัยเดียวกัน หมายถึงมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value < 0.05)

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ ในพื้นที่จังหวัดกระบี่ จำนวน 94 ราย โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์ Spearman's Rank Correlation Coefficient analysis พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันในทางบวก โดยความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับทัศนคติ และความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรม เป็นความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันในทางบวกระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่าสหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.37; p-value น้อยกว่า 0.001 และ ค่าสหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.35; p-value น้อยกว่า 0.001 ตามลำดับ) แต่ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรม เป็นความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันในทางบวกที่อยู่ในระดับต่ำมาก และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่าสหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.17 และ p-value เท่ากับ 0.09) ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 แสดงค่าสหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ จากการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ด้วยวิธี Spearman's Rank Correlation Coefficient analysis จำนวน 94 ราย

	ความรู้	ทัศนคติ	พฤติกรรม
ความรู้	1.00		
ทัศนคติ	0.37**	1.00	
พฤติกรรม	0.17	0.35**	1.00

หมายเหตุ: ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 99 ($P < 0.01$)

วิจารณ์และสรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ จำนวน 94 ราย ในด้านความรู้ พบว่า เกษตรกรจำนวนมากมีความรู้อยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 85.11 เนื่องจากการไม่เกิดโรคนี้ในพื้นที่เกิน 5 ปี จึงทำให้เกษตรกรไม่รู้จักรโรคนี้ ไม่มีความรู้ในโรคนี้ และเป็นไปได้ว่าเกษตรกรที่สามารถตอบคำถามในส่วนของความรู้ได้ ส่วนหนึ่งอาจได้รับความรู้จากการติดตามข่าวสารจากสื่อออนไลน์ หรือสื่อโทรทัศน์ของสถานการณ์โรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมียในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือของประเทศไทย และจากการที่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่พบกระบือป่วยถึงร้อยละ 94.68 ภายใน 1 ปีที่ผ่านมา มีผลทำให้การตระหนักที่จะรับความรู้ด้านโรคในกระบือน้อยลงไปด้วย เกษตรกรที่มีความรู้ในระดับสูง ส่วนใหญ่จะตอบคำถามด้านอาการของโรคได้ดี เพราะอาการของโรคนี้จะมีลักษณะเฉพาะและจดจำได้ง่าย จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะให้ความรู้แก่เกษตรกรส่วนใหญ่ซึ่งมีความรู้ในระดับต่ำ ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคนี้ สามารถสังเกตอาการของโรค และแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ได้รวดเร็ว เพื่อช่วยลดความเสียหายของโรคนี้เวลาเกิดการระบาดได้ เพราะเป็นโรคที่มีความรุนแรงในโคและกระบือ ทำให้เกิดการตายเฉียบพลันจากการติดเชื้อในกระแสโลหิต มีอัตราการป่วย และอัตราการตายที่สูง (OIE, 2013) และควรส่งเสริมความรู้ด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิธีการฉีดวัคซีนโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมีย และการเก็บรักษาวัคซีนป้องกันโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมียที่ถูกต้อง เมื่อนำข้อมูลคะแนนความรู้มาวิเคราะห์เพิ่มเติมพบว่าปัจจัยที่มีผลทำให้ค่าคะแนนความรู้มีความแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติ (ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 95 หรือ $P < 0.05$) ได้แก่ จุดประสงค์การเลี้ยง และการทราบการณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์ สำหรับปัจจัยจุดประสงค์การเลี้ยง คะแนนความรู้ของกลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงเพื่ออนุรักษ์และประกวดมีค่าสูงกว่าคะแนนของกลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงเพื่อจุดประสงค์ทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นไปได้ว่าในการเลี้ยงเพื่ออนุรักษ์และประกวด กระบือมีคุณค่าทางจิตใจ ทำให้ตระหนักคุณค่าหาความรู้ และมีความใส่ใจที่จะดูแลกระบือมากกว่า ต่างจากการเลี้ยงเพื่อเศรษฐกิจเช่น ขุนชาย ขายลูก ทั้งนี้เพราะกระบือเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย ลงทุนต่ำ ไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีการผลิตขั้นสูง ทนทานต่อสภาพแวดล้อม (สำนักพัฒนาอาหารสัตว์, 2556) จึงทำให้ขาดแรงจูงใจในการที่จะหาความรู้ในด้านโรคและการป้องกันโรคของกระบือ ส่วนปัจจัยเรื่องการทราบการณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์ พบว่าเกษตรกรที่ทราบการณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์ จะมีค่าคะแนนความรู้สูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ทราบการณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มนี้ได้รับการเข้าถึงด้านการประชาสัมพันธ์จากเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์ จึงทำให้ทราบข่าวสาร และมีความรู้ด้านโรคในกระบือมากกว่าเกษตรกรอีกกลุ่มที่เจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์อาจจะยังไม่ถึง

ในด้านทัศนคติ พบว่าเกษตรกรเกือบทั้งหมดมีคะแนนทัศนคติอยู่ในระดับบวก ถึงร้อยละ 88.30 โดยไม่มีเกษตรกรผู้ใดมีคะแนนทัศนคติระดับลบเลย เห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการควบคุมและป้องกันโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมีย และมีความต้องการให้เจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์เข้าไปส่งเสริมด้านความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับโรคเฮโมรายิกเซฟติซิเมีย เพียงแต่เกษตรกรส่วนใหญ่ที่นั้นยังขาดความรู้เกี่ยวกับโรคในกระบือ และการเข้าถึงจากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ยังไม่ครอบคลุมจำนวนเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือ ทั้งนี้อาจเกิดจากกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการปรับปรุง

ฐานข้อมูลผู้เลี้ยงกระบือให้เป็นปัจจุบัน และการประชาสัมพันธ์เรื่องการณรงค์การฉีดวัคซีนในกระบือจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยประเด็นทัศนคติที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนมากที่สุด ได้แก่ ทัศนคติในการแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ทันทีหากมีกระบือป่วย และรองลงมา 2 อันดับ ได้แก่ ทัศนคติในด้านการฉีดวัคซีนว่ามีส่วนช่วยป้องกันโรคในกระบือได้ และทัศนคติในด้านการเห็นความสำคัญของความรู้เกี่ยวกับโรคระบาดในกระบือในการช่วยลดความสูญเสียต่อกระบือได้ เห็นได้ว่าควรมีการไปอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมให้แก่เกษตรกร และควรประเมินจำนวนวัคซีนป้องกันโรคเฮอร์ปียิกเซฟติซิเมียให้ครอบคลุมจำนวนประชากรสัตว์ เพื่อบริการให้เกษตรกรอย่างทั่วถึง ส่วนประเด็นทัศนคติที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนน้อยที่สุด 2 อันดับ ได้แก่ ทัศนคติในการให้ความสำคัญเรื่องการขออนุญาตเคลื่อนย้ายกระบือเข้า-ออกพื้นที่จังหวัดกระบี่ และทัศนคติในเรื่องความสะดวกที่จะรับวัคซีนป้องกันโรคมะฉิดให้กระบือด้วยตนเอง ประเด็นการขออนุญาตเคลื่อนย้ายกระบือเข้า-ออกพื้นที่จังหวัดกระบี่นั้น จากข้อมูลการเคลื่อนย้ายกระบือเข้า - ออกจังหวัดกระบี่ภายใน 1 ปีย้อนหลังมีจำนวนน้อยมาก เห็นได้ว่าเกษตรกรไม่ค่อยมีการเคลื่อนย้ายกระบือ จึงทำให้เกษตรกรยังขาดความรู้และความเข้าใจเรื่องนี้ และมีความเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ยุงยาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเน้นให้ความรู้เรื่องการขออนุญาตเคลื่อนย้ายกระบือเข้า - ออกพื้นที่จังหวัดกระบี่เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เห็นความสำคัญของการขออนุญาตเคลื่อนย้ายที่ถูกต้อง และมีแรงจูงใจที่จะทำตามระเบียบวิธีทางกฎหมาย ส่วนในประเด็นที่เกษตรกรไม่ค่อยมีความสะดวกที่จะรับวัคซีนป้องกันโรคมะฉิดให้กระบือด้วยตนเองนั้น จะต้องมีการเน้นออกพื้นที่ให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรค แต่การอบรมเรื่องการฉีดวัคซีนก็ยังมีจำนวนน้อยอยู่ เพราะทัศนคติในด้านความต้องการที่จะเรียนรู้การฉีดวัคซีนให้แก่กระบือด้วยตนเองยังอยู่ในระดับดี และอาจต้องพิจารณาจุดกระจายวัคซีนเพิ่มเติมเพื่อให้เกษตรกรนำไปฉีดให้แก่สัตว์โดยสะดวกขึ้น ทั้งนี้ต้องอยู่ภายในกระบวนการเก็บวัคซีนในห่วงโซ่ความเย็นที่ถูกต้อง เมื่อนำข้อมูลคะแนนทัศนคติมาวิเคราะห์เพิ่มเติม พบว่าปัจจัยที่มีผลทำให้ค่าคะแนนทัศนคติมีความแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติ (ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 95 หรือ $P < 0.05$) ได้แก่ ปัจจัยเรื่องเพศ ระดับการศึกษา จุดประสงค์การเลี้ยง และการทราบการณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์ สำหรับปัจจัยเรื่องเพศ พบว่าเพศชายจะมีค่าคะแนนทัศนคติสูงกว่าคะแนนของเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพราะเกษตรกรเพศชายจะมีความรู้และความเชี่ยวชาญในการดูแลฟาร์มมากกว่าเพศหญิง จึงส่งผลให้มีทัศนคติที่ดีกว่า ปัจจัยด้านระดับการศึกษา พบว่าเกษตรกรที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจะมีค่าคะแนนทัศนคติสูงกว่าเกษตรกรที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นไปได้ว่าเกษตรกรที่จบปริญญาตรีมีโอกาสได้รับความรู้ใหม่ๆ และมีความรู้ด้านเทคโนโลยีทำให้สามารถติดตามข่าวสารได้ทันเหตุการณ์ มีความตระหนักถึงความสำคัญของโรคระบาดในสัตว์ จนมีผลทำให้ทัศนคติในการควบคุมและป้องกันโรคดีกว่าเกษตรกรที่จบการศึกษาด้านต่ำกว่าปริญญาตรี สำหรับปัจจัยด้านจุดประสงค์การเลี้ยง และการทราบการณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์ ผลการศึกษาเป็นไปในทางเดียวกับคะแนนด้านความรู้ ซึ่งกล่าวคือ เกษตรกรที่เลี้ยงเพื่อจุดประสงค์ในทางอนุรักษ์และประกวด จะมีค่าคะแนนทัศนคติสูงกว่าเกษตรกรที่เลี้ยงเพื่อจุดประสงค์ทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเกษตรกรที่ทราบการณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์ จะมีค่าทัศนคติสูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ทราบการณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปได้ว่าการมีความรู้ที่ดี มีการเข้าถึงจากเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์ มีผลทำให้ทัศนคติในการควบคุมและป้องกันโรคในกระบืออยู่ในระดับดีตามไปด้วย

ในด้านพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดกระบี่ พบว่า เกษตรกร โดยส่วนใหญ่มีคะแนนพฤติกรรมระดับไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 70.21 และประเด็นพฤติกรรมที่เกษตรกรทำได้อย่างถูกต้องน้อยที่สุด 2 อันดับ ได้แก่ พฤติกรรมการพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อยานพาหนะทุกครั้งเข้าสู่ฟาร์มหรือมีบ่อน้ำยาฆ่าเชื้อสำหรับจุ่มล้อ และพฤติกรรมการจัดให้มีอ่างน้ำยาฆ่าเชื้อสำหรับจุ่มเท้าหรือมีการเปลี่ยนรองเท้าก่อนเข้าสู่บริเวณที่เลี้ยงกระบือ เนื่องจากการเลี้ยงของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นแบบปล่อยทุ่งหญ้าตัวเองและทุ่งหญ้าสาธารณะ ไม่มีคอก จึงยังไม่มีแรงจูงใจในการดูแลฟาร์มให้มีระบบความปลอดภัยทางชีวภาพ (biosecurity) เพื่อป้องกันและควบคุมโรค และเกษตรกรโดยส่วนใหญ่มีจำนวนกระบือน้อย โดยมีค่ามัธยฐานของจำนวนกระบือเท่ากับ 3 ตัว ซึ่งถือว่าเป็นการเลี้ยงจำนวนน้อยไม่ได้เข้าสู่การเลี้ยงแบบระบบฟาร์มที่แท้จริง ในการส่งเสริมเรื่องพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรค จึงควรปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์การเลี้ยงของเกษตรกร โดยพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่นำกระบือของตนไปอยู่ร่วมกับกระบือของผู้อื่น และมีการแยกกระบือตัวที่ป่วยออกจากตัวที่ไม่ป่วย จึงควรให้คำแนะนำในการทำ ความสะอาด การทำวัคซีนที่ถูกต้อง และการป้องกันตนเองในการนำโรคจากที่อื่นมายังกระบือของตน และให้คำแนะนำด้านวิถีปฏิบัติเวลาพบอาการที่น่าสงสัยของโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมียและโรคระบาดอื่นๆในกระบือด้วย เมื่อนำข้อมูลคะแนนพฤติกรรมมาวิเคราะห์เพิ่มเติม พบว่าปัจจัยที่มีผลทำให้คะแนนพฤติกรรมมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 95 หรือ $P < 0.05$) ได้แก่ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการตั้งฟาร์ม ประสบการณ์การเลี้ยงกระบือ จุดประสงค์การเลี้ยง และการทราบการรณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์ ในปัจจัยระดับการศึกษา พบว่า คะแนนพฤติกรรมของเกษตรกรกลุ่มที่จบปริญญาตรีสูงกว่าคะแนนของเกษตรกรที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกับระดับทัศนคติ การมีทัศนคติที่ดีก็ย่อมทำให้มีพฤติกรรมที่ดีตามไปด้วย ด้านระยะเวลาในการตั้งฟาร์ม และประสบการณ์การเลี้ยงกระบือ พบว่า เกษตรกรที่มีระยะเวลาในการตั้งฟาร์มน้อยกว่า 5 ปี มีคะแนนที่ดีกว่าเกษตรกรที่มีระยะเวลาในการตั้งฟาร์ม 5 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเกษตรกรที่มีประสบการณ์การเลี้ยงกระบือน้อยกว่า 15 ปี มีคะแนนที่ดีกว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์การเลี้ยง 15 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือรุ่นใหม่ อาจมีการศึกษาหาข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นความรู้ใหม่ก่อนที่จะริเริ่มทำฟาร์ม ต่างจากเกษตรกรที่เลี้ยงมาระยะเวลานาน อาจมีความพึงพอใจในสิ่งที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมา และไม่ยอมเปลี่ยนแปลงวิธีการเลี้ยง และไม่มีแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติ การเข้าไปอบรมและให้ความรู้ให้แก่เกษตรกรกลุ่มนี้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ในด้านปัจจัยด้านจุดประสงค์การเลี้ยง และการทราบการรณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์ ผลการศึกษาเป็นไปในทางเดียวกับคะแนนด้านความรู้และด้านทัศนคติ ซึ่งกล่าวคือ เกษตรกรที่เลี้ยงเพื่อจุดประสงค์ในทางอนุรักษ์และประกวด จะมีคะแนนพฤติกรรมสูงกว่าเกษตรกรที่เลี้ยงเพื่อจุดประสงค์ทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเกษตรกรที่ทราบการรณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์ จะมีคะแนนพฤติกรรมสูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ทราบการรณรงค์การฉีดวัคซีนของกรมปศุสัตว์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งการมีความรู้และทัศนคติที่ดีมีผลทำให้พฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคในกระบืออยู่ในระดับที่ดีตามไปด้วย ซึ่งมีแนวโน้มไปแนวทางเดียวกับผลการศึกษาระดับทัศนคติการศึกษาความรู้ ทัศนคติและวิถีปฏิบัติในการป้องกันและควบคุมโรค

เฮโมรายิกเซพติซิเมีย (โรคคอบวม) ของเกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งพบว่า เกษตรกรที่ได้รับข่าวสารเรื่องโรคจะมีความรู้และวิธีปฏิบัติที่ดีกว่า (ชนินทร์ และ หลุทัย, 2561)

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมรายิกเซพติซิเมียของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือ ในพื้นที่จังหวัดกระบี่ โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์ Spearman's Rank Correlation Coefficient analysis พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ และทักษะ และพฤติกรรม มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันในทางบวก โดยความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และทักษะ และความสัมพันธ์ระหว่างทักษะกับพฤติกรรม เป็นความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันในทางบวกระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 99 หรือ $P < 0.01$) เนื่องจากการที่มีความรู้ที่ดีมีผลทำให้มีทักษะที่ดีไปด้วย และการมีทักษะที่ดีมีผลทำให้มีพฤติกรรมที่ดีไปด้วย แต่ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรม เป็นความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันในทางบวกที่อยู่ในระดับต่ำมากและไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นไปได้ว่าการมีความรู้ที่ดีก็มีผลทำให้มีพฤติกรรมดีไปด้วยแต่ในการปฏิบัติในด้านต่าง ๆ นั้น มีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติด้วย ได้แก่ แรงจูงใจในการทำ และความคุ้มค่าในการลงทุนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาฟาร์ม เนื่องจากเกษตรกรในจังหวัดกระบี่มีวิธีการเลี้ยงแบบปล่อยทุ่งและมีการเลี้ยงจำนวนน้อย ไม่ได้เข้าสู่ระบบฟาร์มอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดกระบี่ควรให้ความรู้ เจ้าหน้าที่และเกษตรกรเกษตรกรเกี่ยวกับความรู้เรื่องโรคที่สำคัญในกระบือ ซึ่งรวมถึงโรคเฮโมรายิกเซพติซิเมียด้วย
2. มีการควบคุม กำกับ ติดตามการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัดให้เป็นปัจจุบัน เพื่อที่จะได้ทราบข้อมูลที่ต้องเพื่อวางแผนการฉีดวัคซีนป้องกันโรคในกระบือได้
3. มีการประชาสัมพันธ์การณรงค์การฉีดวัคซีนป้องกันโรคในกระบือ ผู้เลี้ยงกระบือกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่จังหวัด และกำกับ ติดตามการฉีดวัคซีนป้องกันโรคในกระบือให้มีความครอบคลุมและทั่วถึงกลุ่มเกษตรกร

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสัตวแพทย์หญิงวันดี คงแก้ว ผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัยและชันสูตรโรคสัตว์ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคใต้ตอนบน และนายสัตวแพทย์อัญญรัตน์ ทิพย์ธารา นายสัตวแพทย์ชำนาญการพิเศษ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคใต้ตอนบน ที่ให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือในการทำวิจัย ขอขอบคุณสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดกระบี่ที่ให้การสนับสนุนในการศึกษาวิจัย ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่จากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดกระบี่ และสำนักงานปศุสัตว์อำเภอในจังหวัดกระบี่ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม รวมถึงบุคคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ที่ไม่ได้กล่าวถึง ที่ทำให้ผลงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์. 2563. ระบบสารสนเทศเพื่อการเฝ้าระวังโรคระบาดสัตว์ สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์. แหล่งที่มา : <http://www.esmartsur.net/Backend/KKR1.aspx>, 5 ตุลาคม 2563.
- ชนินทร์ นำชม และ หลุยส์ รุ่งเรือง. 2561. ความรู้ ทศนคติและวิธีปฏิบัติในการป้องกันและควบคุมโรคเฮโมราจิกเซพติซีเมีย (โรคคอบวม) ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ของประเทศไทย. แหล่งที่มา:
<http://region4.dld.go.th/webnew/images/stories/vichakarn/v61-07-03-61.pdf>, 6 ตุลาคม 2563.
- สำนักควบคุม ป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์. 2555. โรคเฮโมราจิกเซพติซีเมีย (Hemorrhagic Septicemia). แหล่งที่มา : <http://dcontrol.dld.go.th/index.php/km/diseasecontrol/1764-hemorrhagic-septicemia.html>, 6 ตุลาคม 2563.
- สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดกระบี่. 2563. ระบบทะเบียนเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์รายครัวเรือน กรมปศุสัตว์, รายงานจำนวนผู้เลี้ยงกระบือและจำนวนกระบือ. แหล่งที่มา :
<http://122.155.195.25:82/ReportServer/Pages/ReportViewer.aspx?%2fReportAllAnimal&countryRanchId=9&provincelId=75>, 5 ตุลาคม 2563.
- สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์. 2556. คู่มือการเลี้ยงควายไทย. แหล่งที่มา :
http://breeding.dld.go.th/buffalo/index.php?option=com_content&view=article&id=137:2011-06-07-08-29-56&catid=66:buffalo-learning&Itemid=57, 1 มีนาคม 2564.
- World Organization for Animal Health (OIE). 2013. HAEMORRHAGIC SEPTICAEMIA Aetiology Epidemiology Diagnosis Prevention and Control References. Available source : http://www.oie.int/fileadmin/Home/eng/Animal_Health_in_the_World/docs/pdf/Disease_cards/HAEMORRHAGIC_SEPTICEMIA.pdf, February 18, 2017.
- Worarach, A., Prompto, G. and Pathanasophon, P. 2014. Molecular characterization Pasteurella multocida isolates that cause haemorrhagic septicaemia in Thailand using pulsed-field gel electrophoresis. Thai J. Vet. Med. 44(1): 23-29.